

Álit

um frv. til fjárlaga fyrir árið 2007 (02 Menntamálaráðuneyti).

Frá 2. minni hluta menntamálanefndar.

Nefndin hefur fjallað um þann hluta fjárlagafrumvarpsins sem er á hennar málefnasviði, sbr. 2. mgr. 25. gr. laga nr. 55/1991, um þingsköp Alþingis, og bréf fjárlaganefndar frá 5. október 2005.

Nefndin fékk til sín á fund Gísla Þór Magnússon og Auði Björgu Árnadóttur frá menntamálaráðuneyti, Jónatan Garðarsson og Ástu Hrönn Maack frá tónlistarsjóði. Sérstakur fundur var haldinn með fjárlaganefnd, menntamálanefnd og starfsmönnum menntamálaráðuneytis, þeim Gísla Þór Magnússyni og Aðalsteini Eiríkssyni, um reiknilíkan ráðuneytisins vegna framhaldsskólanna.

Annar minni hluti gerir athugasemd við vinnutilhögun nefndarinnar þetta árið. Tími hennar fór að mestu í að vinna tillögur að úthlutun safnliða, og stendur 2. minni hluti að afgreiðslu safnliðanna eins og hún er skýrð í álit 1. minni hluta nefndarinnar. Eini fundurinn sem haldinn var um efni frumvarpsins, utan kynningarfundar með fulltrúum menntamálaráðuneytisins, var fundurinn með fjárlaganefnd um stöðu framhaldsskólanna sem áður er nefndur. Ekki var kallað á gesti varðandi neina aðra liði frumvarpsins.

Framhaldsskólarnir og reiknilíkanið.

Frumvarpið gerir ráð fyrir aðhaldskröfu upp á 300 millj. kr. á framhaldsskólana, sem skipt er á milli þeirra með breytingum á forsendum reiknilíkansins með því að hækka hópviðmið fagbóklegra áfanga, tölunámsáfanga og raungreinaáfanga og með því að auka nýtingarkröfu bóklegra áfanga. Með þessu móti er verknámsskólunum gert afar erfitt fyrir og líklegt er að þeir verði að fella niður áfanga, þar sem útilokað er að þeir nái að auka nemendafjölda í öllum þeim áföngum sem um ræðir. Skólar á landsbyggðinni verða sérstaklega illa úti í þessum aðgerðum.

Á fundinum með starfsmönnum ráðuneytisins kom fram að aldrei hafi raunveruleg þörf skólanna ráðið fjárveitingum til þeirra, heldur hafi grunnforsendur reiknilíkansins verið miðaðar við þá upphæð sem skólarnir fengu 1997, áður en líkaninu var komið á. Þannig hafi möguleikar líkansins aldrei verið notaðir til fullnustu, þar sem raunveruleg þörf skólanna hefur aldrei verið viðmiðið í reiknilíkaninu heldur einungis sú upphæð sem sett var til skólanna samkvæmt fjárlögum 1997.

Það er mat 2. minni hluta að nú sé mál að linni. Á hverju ári, frá því að reiknilíkanið var tekið í gagn, hafa framhaldsskólarnir fært fram málefnanleg rök fyrir því að líkanið mæli ekki þörf þeirra og hafa þeir farið fram á sanngjarnar leiðréttingar á fjárframlögum. Nú er svo komið að nokkuð margir skólanna komast ekki lengra í hagræðingu. Búnaður margra verknámsskólanna er orðinn svo úreltur og úr sér genginn að ekki verðu lengur við það unað. Aðstæður skólanna nú gefa ekki til kynna að stjórnvöld meini neitt með hástemmdum yfirlýsingum um hækkað menntunarsstig þjóðarinnar, né með hátíðlegum ræðum um mikilvægi iðn- og starfsnáms. Það er krafa 2. minni hluta að framlagið til skólanna verði reiknað upp og að miðað verði við raunhæfar nemendatölur 2007 og að tekið verði mið af launa- og verðlagsþróun við endanlegar ákvarðanir um fjárframlög.

Háskólinn á Akureyri.

Háskólinn á Akureyri hefur síðustu árin verið rekinn með umtalsverðum halla. Alþingi hefur reynt að mæta þeim halla með auknum fjárframlögum sl. tvö ár. Það er mat 2. minni hluta að hagræðing sú og endurskipulagning sem skólinn hefur ráðist í af þessum sökum sé komin svo langt að vart verði lengra gengið. Deildir hafa verið sameinaðar, þeim fækkað úr sex í fjórar, og starfsfólki hefur verið sagt upp störfum. Til að losa skólann úr fjárhagslegri spennitreyju þarf að ráðast í varanlegar aðgerðir og tryggja hækkaðan rekstrargrunn skólans um 60 millj.kr., auk þess sem bæta þarf skólanum að fullu hækkuð útgjöld vegna launa- og verðlagshækkana. Þá telur 2. minni hluti nauðsynlegt að uppfylla rannsóknarsamning menntamálaráðuneytisins við skólann, en til að svo megi verða þarf aukin fjárframlög um 100–150 millj. kr. Það er að mati 2. minni hluta óviðunandi að hækking sú sem frumvarpið gerir ráð fyrir til rannsóknarþáttarins skuli öll eiga að fara í að greiða hækkaða húsaleigu í rannsóknarhúsinu Borgum. Loks telur 2. minni hluti eðlilegt að gerð verði áætlun um það hvernig klára megi fyrirhuguð byggingaáform Háskólans Akureyri.

Háskóli Íslands.

Háskóli Íslands hefur mótað sér stefnu til framtíðar, sem felur það í sér að hann komist í hóp bestu háskóla í heimi á næstu 10–15 árum. Stefna þessi hefur bæði verið samþykkt á háskólafundum og í háskólaráði og það er mat 2. minni hluta að löggjafinn ætti að taka undir þessa stefnu með því að gera vel við skólann á næstu árum. Í frumvarpi til fjárlaga örlar ekki á slíkri viðurkenningu. Háskóli Íslands berst við rekstrarhalla og nema skuldir skólans nú um 1 milljarði kr. Eigið fé skólans var neikvætt í árslok 2005 um 103,5 millj. kr. og greiðslustaða gagnvart ríkissjóði neikvæð um 884 millj. kr. Mat 2. minni hluta er að hér verði að grípa inn í með myndarlegum hætti. Rannsókn á íslenska hagkerfinu 1970–1992 sýnir að tæp 50% framleiðniaukningar tímabilsins megi rekja til fjárfestingar hins opinbera í háskólamenntun. Fyrir tilstilli ríkisstjórnarinnar hefur verið fjárfest raunarlega í háskólamenntun á síðustu árum, en í þeirri sókn hefur Háskóli Íslands verið hornreka, hann stríðir við fjárhagskreppu og er langt frá því að vera samkeppnisfær við sambærilega skóla annars staðar í Evrópu. Það er ámælisvert í hæsta máta að skólanum sé haldið í þessari kreppu og gerir 2. minni hluti alvarlegar athugasemdir við niðurstöðu fjárlagafrumvarpsins varðandi liði Háskóla Íslands og stofnana hans. Að lágmarki verður að tryggja að greitt verði með öllum nemendum er stunda nám í skólanum og að staðið verði við rannsóknarsamning þann sem ráðherra hefur gert við skólann. Þá telur 2. minni hluti sjálfsagt að skólanum verði gert kleift að fjölga doktorsnemunum með markvissum hætti í 60 á næstu fimm árum. Aðgerðir af þessu tagi gætu gert skólanum kleift að uppfylla framtíðaráform sín.

Framsetning frumvarpsins.

Enn gagnrýnir 2. minni hluti framsetningu frumvarpsins, þar sem fjárveitingar til kennslu og rannsókna í háskólum eru ekki aðgreindar á viðfangsefnaliði hjá hverjum skóla fyrir sig. Þetta gerir nefndarmönnum og öðrum þeim sem þurfa að glöggva sig á einstökum þáttum frumvarpsins erfiðara fyrir en þyrfti að vera. Þá gerir framsetning frádráttarliða háskólanna, t.d. hluti af tekjum skólanna vegna skrásetningargjalda og reiknuð fjárbinding í húsnæði ríkisins, það að verkum að ekki er hægt að bera saman útgjöld ríkisins vegna skólanna. Það hlýtur að vera sanngjörn krafa að framkvæmdarvaldið geri löggjafanum svo auðvelt sem verða má að greina það sem að baki frumvarpinu liggur.

Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Góð samstaða náðist um hina nýju Árnastofnun á síðasta þingi. Menntamálaráðherra hét því sérstaklega í 1. umræðu frumvarps um hana að beita sér fyrir því að fé yrði veitt til að koma á fót tveimur rannsóknarstöðum skv. 7. gr. frumvarps og síðar laga. Þetta fyrirheit er ekki að finna í fjárlagafrumvarpinu. Ekki er heldur komið til móts við ábendingar og tilmæli frá í vor í samhljóða nefndarálitum menntamálanefndar um frumvarpið. Þar var bent á að nokkur kostnaður hlýst af sameiningu stofnana og undirbúningi hennar, og einnig talið æskilegt að gera ráð fyrir störfum við rekstur og skrifstofuhald, t.d. ráðningu skrifstofu- eða fjármála- stjóra með viðeigandi starfslíði. Ekki væri hagkvæmt að láta vísindamenn stofnunarinnar annast þann starfa. Ekkert mark hefur verið tekið á þessum ábendingum nefndarinnar við gerð fjárlagafrumvarpsins. Þá mæltist menntamálanefnd eindregið til þess að Íslensk málnefnd fengi fjárveitingu samkvæmt sérstökum fjárlagaliði, og gæti að svo búnu gengið til samninga við stofnunina um verkefni, aðstöðu og starfslíð. Þetta hefur heldur ekki orðið. 2. minni hluti gagnrýnir harðlega þessi vinnubrögð. Þau torvela upphaf starfa í þessari nýju stofnun, og gera marklaus fyrirheit ráðherra frammi fyrir þingi og þjóð.

Ósanngjörn aðhaldskrafa.

Í frumvarpinu er gerð krafa um aðhald hjá ýmsum söfnum og sjóðum, sem ætlaðir eru til að styrkja listir og menningu. Má þar nefna tónlistarsjóð, bókmennsajóði, starfsemi atvinnuleikhópa, sem og starfsemi áhugaleikfélaga. Skýtur þetta skökku við þegar þess er gætt að mikil gróska hefur einkennt listalíf þjóðarinnar síðustu árin. Sjálfstæðu leikhóparnir fengu til að mynda 220 þúsund áhorfendur á sýningar sínar leikárið 2004–2005, þar af voru 20 þúsund áhorfendur á landsbyggðinni. Þar að auki sáu 35 þúsund áhorfendur sýningar hópanna á erlendri grund. Að baki þessum sýningum standa u.þ.b. 500 atvinnulistamenn úr ýmsum listgreinum. Nú gerir fjárlagafrumvarpið ráð fyrir aðhaldskröfu á hópana sem nemur 900 þús. kr. og aðhaldskröfu á tónlistarsjóð um 1 millj. kr. 2. minni hluti telur þessar ráðstafanir vera til þess fallnar að veikja mikilvæga menningarstarfsemi, starfsemi sem er þýðingarmikil fyrir framþróun einstakra greina auk þess sem hún stuðlar að fjölbreyttum atvinnutækifærum víða um land.

Náttúruminjasafn Íslands.

Annar minni hluti gerir athugasemd við það að ætlunin skuli vera að fjármagna nýtt höfuðsafn Náttúruminjasafn Íslands af óskiptum liðum ráðuneytisins (sjá umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins í fylgiskjali með frumvarpi til laga um Náttúruminjasafn Íslands á þskj. 294 í 281. máli á yfirstandandi þingi). Nýtt náttúruminjasafn verðskuldar sjálfstæðan fjárlagaliði nú þegar hillir undir að því verði formlega komið á laggirnar árið 2007. Rétt er þó að geta þess að fjárlagaskrifstofa fjármálaráðuneytisins kennir um skorti á upplýsingum frá menntamálaráðuneytinu, sem er ámælisvert, ekki síst í ljósi gagnrýni sem kom fram í málflutningi stjórnarandstöðu í tengslum við umfjöllun um málið á 132. löggjafarþingi.

Einar Már Sigurðarson skrifar undir álit þetta með fyrirvara vegna setu í fjárlaganefnd.

Alþingi, 13. nóv. 2006.

Kolbrún Halldórsdóttir,

Einar Már Sigurðarson.

Björgvin G. Sigurðsson.

Mörður Árnason.